

Hesteavl i 1893

af

Statskonsulent J. Jensen.

Desværre synes min i den sidste Aarsberetning udtalte Frygt for, at de daarlige Tider ogsaa skulde ramme Hestene, at slaa til, thi 1893 hører utvivlsomt til de daarlige — om det ikke er det sletteste — Aar, vi have kjendt siden den fransk-tyske Krig. Og det er ikke alene her i Landet, at Skoen trykker, nej, Klagerne lyde fuldt saa højt andet Steds, selv i England, ligesom det er alle Slags Heste, som anvendes i det borgerlige Liv — altsaa Militærhestene fraregnede —, der ere trykkede, hvad Afsetning og Pris angaar, maaske dog med Undtagelse af de allerbedste. Denne Tilstand skyldes den almindelige Slaphed i Forretningslivet, den overalt herskende »baisse«. Et af de faa Lyspunkter er i dette Forhold den ellers knugende, »væbnede Fred«, som Europa sukker under. Thi medens alle Erhverv gaa tilbage, stige Fordringerne i betydelig Grad til Militærvæsenet, saa, idetmindste for Tysklands Vedkommende, Hærens Forsyning med Remonter — efter de Priser, Staten nu kan byde for at opmuntre Landbruget til at dyrke Remonteavl — er ved at blive et ret lønnende Erhverv for Opdrætterne.

Den slette Høst over det meste af Evropa har selvfølgelig gjort Sit til at trykke Stemningen yderligere, i det

Hesteholdet blev baade besværligt og dyrt, derfor dræbtes ogsaa en Masse gamle og simple Heste i Efteraaret, maaske mest i Frankrig. Forhaabentlig vil dette Forhold faa nogen Indflydelse i gavnlig Retning henad Foraaret, naar Kjøbet af de nødvendige Heste ikke længere kan udsættes, thi Heste skal der selvfølgelig bruges som hidtil.

Vi have i det forløbne Landbrugsaar*) (fra 1ste Oktober 1892 til 31te Septbr. 1893) udført 10,793 Heste, hvoraf 632 Føl, mod hhv. 13,007 og 14,925 i de to foregaaende Aar. Fra 1872—1886 har Udførslen spillet mellem 5856 og 13,787, og Gjennemsnittet for 25 Aar (fra 1864) har været ca. 11000 Stkr. aarlig. Som jeg bemærkede ifjor. har Udførslen i de 6 Aar fra 1886 været exceptionel, nemlig 15,670 Heste aarlig i Gjennemsnit, men denne Kraftudfoldelse blev kun mulig ved en betydelig forøget Indførsel, der endog steg til 10,000 et enkelt Aar. Indførslen har i det forløbne Landbrugsaar ogsaa været i Dalen: fra 7617 til 5766, saa Overskudsudførselen alligevel ikke er bleven synderligt formindsket i Aarets Løb, om den end staar betydeligt under Gjennemsnittet for de forløbne 10 Aar: 8500 Stkr.

Det er først i de senere Aar, at der er sket saa stærk Omflytning — gennem forøget saavel Ud- som Indførsel —, som Tilfældet er ikke alene her i Landet, men ogsaa overalt i Udlandet, trods Told, Transportudgifter, stort Mellemlhandlersalær osv. Der kan naturligvis siges meget til Fordel for denne Fremgangsmaade, og den bunder til Dels ogsaa i mere gjenneamtænkt Økonomi fra Brugernes Side, men den skyldes dog vistnok fornemlig, at nye Territorier ere blevne aabnede for Handelen og da fornemlig Rusland. Amerika er jo endnu heldigvis meget lidt med; naar det en Gang sker, ville de europæiske Hesteopdrætttere faa det at føle.

*) I Kalenderaaret 1893 har Udførselen udgjort: 11,330, hvoraf ca. 400 Føl, hvilket er 250 (deraf 150 Føl) færre end i 1892. Indførselen har udgjort 5343, hvilket er 1774 færre end i 1892.

Vor Hesteudførsel gaar jo i Hovedsagen til Tyskland. Franskmandene, der ellers pleje at være vore stadige Kunder til Droskeheste, svigtede os noget i Efteraar og Vinter 1892—93, idet de kunde købe Heste billigere i Tyskland, Holland osv., saa vi næppe solgte Halvdelen mod tidligere; men i dette Efteraar kom de igjen og have gjort store Indkjøb, efter Sigende 1800, desværre til stærkt reducerede Priser: kun ca. 350 Kr. i Gjennemsnit for unge, velskabte, lette Heste paa ca. 10 Kv. 2". Prisen har saaledes været en 100 Kr. billigere end forhen; vi ere med andre Ord komne paa et Prisniveau for den Vare, som opfordrer stærkt til at komme bort fra den Avl.

Vi udføre nogle billigere Luxusheste til England, vel mest svenske Heste, medens vor Udførsel til Sverige er ophørt paa Grund af den kolossale Told paa 50 Kr., man der har fundet det klogt at omgjorde sig med. Det Tankeexperiment ligger ikke fjernt: dersom vi viste lignende »Venlighed« mod vore svenske Brødre, hvad vilde der saa blive af den svenske Hesteudførsel?

Hvad Indførslen angaar, foregaar den i Hovedsagen fra Sverige og Rusland samt i de senere Aar fra Norge, men kun for en ringe Del fra selve Tyskland; de store Tal paa vor tyske Hesteimport skyldes russiske Heste, vi faa over Tyskland. Hvad Beskaffenheden af Indførslen angaar, da bestaar den i Hovedsagen af billige Sager, hvoraf største Delen er rent ud sagt Affald, medens et Mindretal er Luxusvarer, hvor stort vides ikke, men det hele Tal derpaa løber næppe op til 1000, Remonterne indbefattede. Vi hente som bekjendt adskilligt Raastof til Luxusheste fra Sverige, hvoraf en Del atter exporteres i »forædlet« Skikkelse, foruden at vi forsyne os med rigtige Blodsheste fra Tyskland. Fra England og Frankrig faa vi lidet eller intet.

Hovedmassen af de ca. 3000 svenske Heste, vi indføre, ere simple til Dels usle Varer, der næsten udelukkende blive i Kjøbenhavn og Omegn, medens en Del af de bedre

atter udføres. Hestene komme fornemlig hertil i For- og Efteraarsmaanederne. Denne Indførsel til Hovedstaden og Omegnen, hvor Hesteforbruget er stort, er en gammel og naturlig Forretning; det mangesidige Erhverv her gjør Fordring paa forskjellige Slags Heste, og Sverig ligger jo nærmere end Jylland. Svenske Heste træffes derimod ikke i stort Antal ude i Provinserne.

Den store Indførsel af Smaaheste (Ponier) daterer sig fra 70erne, da Landet blev udtømt for Handelsheste ved Krigen mellem Frankrig og Tyskland. For at tilfredsstille Trangen til Heste, som Milliardbevægelsen yderligere forøgede, trak vi Ponier til os fra Norge og Rusland, og denne Forretning er bleven fortsat, om end noget varierende, til Nutiden; enkelte Aar er den næsten ophørt, saa er den blusset stærkt op igjen og afvejlende have vi faaet »Norbagger« eller »Russere« efter de vekslede Priser paa disse Hesteslags. Efter Udstillingen i Kjøbenhavn 1888 syntes Normændene at ville aabne en Hesteførsel hertil, hvilken støttedes af en daarlig Høst paa Vestlandet. Vi blev ogsaa i et Par Aar bogstavelig oversvømmede af norske Heste, hvoraf Flertallet vare usle i enhver Henseende, og de solgtes til Priser derefter; saaledes modtog vi i 1888: 1300, i 1889 1600, medens Tallet i 1890 sank til godt 1000 og er siden dalet yderligere, ja, har endog været forholdsvis ubetydeligt i det forløbne Aar. Det aldeles overvejende Flertal af norske Heste, 750 af 950 i 1892, indføres over Frederikshavn, og afsættes mest i det nordlige Jylland, vel fornemlig til Husmænd eller til Landmænd til »Jagebrug«, foruden at de tjene til Smaakjørsel i og om Byerne.

Fra Rusland, vel mest Østersøprovinserne, faa vi nu Hovedmassen af vort Behov af Smaaheste, det er mest unge, magre Dyr, paa 9—10 Kv. Tidligere kom de fornemlig over Hamburg, men nu synes det skærpede Veterinærtilsyn og i det hele den tyske Toldpolitik overfor Rusland at gjøre Søvejen: Liebau-Riga-Kjøbenhavn til den mest benyttede Route. Paa Grund af, at den tyske Kamp-

told i Foraaret steg til 30 Mk. pr. Hest, standsede Udførselen til Tyskland aldeles en Tid, og der forsøgtes derfor af russiske Handlende skabt et Marked i Danmark; men om det vil lykkes at gjøre Kjøbenhavn til Stapelplads for den russiske Hesteudførsel er vel usikkert, det er vist heller ikke afgjort, om Forsøget gjentages til Foraaret. Disse »Russere« gaa fornemlig til Provinserne, hvor de benyttes paa samme Maade som »Norbaggerne«. Fra Island faa vi kun enkelte Heste; Udførselen derfra gaar ellers udelukkende til de engelske Kulgruber.

Da Toldspørgsmaalet staar paa Dagsordenen herhjemme, har der været nogen Diskussion ogsaa om en Hestetold, og der er fremkommen en Del nærmest paa ældre Theorier eller personligt Skjøn byggede Udtalelser, mest imod Hestetolden. Spørgsmaalet er imidlertid næppe saa let at besvare rigtigt, især da vi aldeles mangle Undersøgelser af, i hvor stor Maalestok de smaa Heste benyttes i Landbruget, hvilken Fordel de bringe det lille Landbrug fremfor Stude eller danske Heste samt Udtalelser (selvfølgelig objektive) fra Brugerne selv. Argumentationen for eller imod lyder enten paa, at Husmændene af Forfængelighedshensyn ville være kjørende med Heste fremfor Stude, eller at de smaa Heste selvfølgelig maa være fordelagtigst, siden Husmændene holde paa dem. Kunde der ikke faas mere paalidelige Svar herpaa ved direkte Oplysninger, hentede fra Husmændene selv, f. Ex. ved Præmieringen, der sker af Husmandsbrug? Ligeledes var en Optælling af de smaa Heste, der anvendes af Husmænd til Jorddyrkning, ønskelig, for at der kunde dømmes om denne Sags Betydning i Forhold til hele Landets Hesteavl.

Med Undtagelse af den allerede omtalte Forhøjelse af Tolden fra Tysklands Side paa russiske Heste, er der i Europa ikke sket nogen Forandring paa dette for Handelen vigtige Omraade. Derimod har den anden Hovedfaktor for Omsætningen: Frygten for smitsomme Sygdommen sat en Frugt i et skærpet og bekosteligere samt besværligere Dyrslægetilsyn ved alle Tysklands Grænser, et Tilsyn, der

særlig synes at blive generende for Grænseboerne, hvoraf der jo er flere her i Landet, der ved Grænsereguleringen efter Krigen beholdt Jord i Slesvig.

I vor Kundskab om Beskaffenheden af vor Hestetrafik er der sket den hensigtsmæssige Forandring, at der nu foretages Optælling af Føl, saa vi, om det end er af mindre Interesse nu, kunne danne os en Mening om Størrelsen af vor Følexport (se foran). Eftersom der kommer flere økonomiske Spørgsmaal op, begynde vi naturlig at føle Trang til en god Landbrugsstatistik, der bringer Oplysninger om Ting, der have Betydning, og som bringer dem hurtig. Vi burde aabenbart paa dette Omraade tage de store Kulturlande med deres detaillerede Oplysninger, der bringes mærkværdig hurtig til Offentlighedens Kundskab, lidt mere til Mønster, end Tilfældet er.

Desværre foreligger der endnu ikke Resultater af den sidste Kreaturtælling, saa man kunde erfare noget paalideligt, navnlig om Hesteavlens Standpunkt for Tiden; thi det er jo fornemlig siden Tællingen 1888, at Udviklingen har taget rigtig Fart, baade hvad Avlen og Handelen angaar. Skulde man dømme efter Skjøn, bygget paa Optælling af Antallet af Hopper, bedækkede ved Præmiehingste, samt paa Resultatet af Tællinger i Udlandet, maatte man antage, at saavel Hestetillæget som Hesteantallet var tiltaget siden sidste Tælling. Der har ikke alene i den lønnende Af-sætning, men i det ualmindelige Liv og den sjældne Interesse, der er vakt for Hesteavlens, samt i den trykkede Kvægexport været Anledning til at forcere Hestetillæget, ligesom der utvivlsomt med Kulturens Fremskridt bliver Brug for større Bevægkraft ikke alene i Landbruget, men i Handel og Industri. Jeg udtalte ifjor efter mit Kjendskab til Forholdene i Udlandet, hvor man er forud for os m. H. t. den bedst mulige Udnyttelse af Bevægkraften, at vi i Tide burde tage Hensyn til de Rørelser, der vare oppe, og forberede os paa mulige Forandringer i Anvendelsesmaaden for Hestene, saa at vi ikke skulle blive sejlede agter ud — i Erkjendelse af, at Forandringer i en Avl

tage Tid. Det er utvivlsomt, at den nærmere Fremtid, med sin Rigdom, sin forfinede Smag og Tilbøjelighed til at stille til Skue, med sine Sportsinteresser, sin kæmpemæssige militære Magtudfoldelse, med Storindustriens og Omsætningens Udvidelse foruden Personbefordringens yderligere Udvikling, i stor Maalestok vil faa Brug for 1ste Klasses Heste til al Luxusbrug, derunder Sport, til Militærbrug og strængt Arbejde saavel i Byerne, paa Landevejene som i Marken (Sukkerrodrift). Hvad Personbefordringen angaar, udtalte jeg ifjor Frygt for, at Elektriciteten vilde gjøre Hestekraften mere eller mindre overflødig dèr. Desforuden er der Agerbruget, der jo rigtignok kræver langt den største Arbejdskraft af Hestene, ikke blot her i Landet, og hele Smaatrafiken. Desværre ere Udsigterne for Landbruget foreløbig næppe anderledes, end at det maa nøjes med billige Heste, nærmest Affaldet fra Produktionen til de bedre Afsætningskilder. Men forresten synes Lovene for Økonomien i Agerbruget jo ikke at være forskjellige fra dem, der raade i andre lykkeligere stillede Erhverv, nemlig: at der maa spares fornemlig paa det, der er dyrt. Den Udbredelse, Dobbeltploven synes at vinde, tyder i alt Fald paa, at Landmændene heller ikke ere blinde for Fordelen ved at kunne benytte 1 Mand og et Par stærke Heste, hvor man som Regel endnu stadig maa anvende 2 Mand og 4 Heste.

Faar Landbruget først Syn for, at der virkelig kan økonomiseres paa fordelagtig Maade med Arbejdskraften herhjemme som i Amerika, vil Trangen til besparende Redskaber og stærke Heste sikkert afføde en hel Forandring i Retningen af Hesteavl. Vi ere imidlertid endnu i Landbruget ikke saa meget med paa det økonomiske Spørgsmaal som de andre nævnte Virksomhedsgrene, der jo ledes af Forretningsmænd, der ere Regnemestere. Landmændene ere noget mere Følelsesmennesker i Forretningslivet, og Hestene ere nu en Gang Liebhaberisager ligesom Hunde, der tale til Smagen og Følelsen; — derfor de hidsige

hippologiske Krige herhjemme, medens f. Ex. Englænderne, der ere mere Forretningsfolk uhildet kunne vurdere de forskellige Racers og »Slags« Goder og Mangler.

Hvis man vil forsøge at give et Billede af Danmarks Hestebestand og Udførsel, — hvilket jo altid bliver noget løst og ikke fuidt paalideligt, — møder det utvivlsomt Opposition, idet de allerfleste ville anse det for at være altfor sort. Men alligevel skal jeg med mit Kjendskab til Forholdene forsøge at udkaste et saadant. Det overvejende Flertal af Danmarks Heste høre til »Sporvognshesteslaget«, letbyggede (som Trækheste), 10 Kv. 2—4" høje, »Arbejdsheste«, hvoriblandt de færreste dog ere gode nok som Sporvognsheste. Den Slags har passet os godt til hjemlig Brug, derunder Agerbrug. Det er Grundtypen for hele Landet, men alligevel temmelig varierende i de forskellige Egne. Saaledes gaar Tendentsen paa Østkysten mere i Retning af Omnibushesten og paa de østlige Øer mere til Droskehesten. Bryggerhesten og Luxuskjørehesten ere sjældne hhv. i Jylland og paa Sjælland. I Sammenligning f. Ex. med »Belgieren« er den danske Hest en »let« Hest, med for lidt Brede og Dybde som Trækhest, ligesom den er for lang; derimod er den, hvilket skyldes Forædlingen, ret køn og letløbende, hvorfor den ogsaa særlig egner sig til Sporvognskjørsel ligesom til Personbefordring i det hele samt lettere Markarbejde, men derimod ikke passer til svært Træk, ligesaa lidt som til Luxusbrug. Af en Udførsel paa 12000 Stkr. danske Heste antager jeg, at der er et eller højst et Par Hundrede Luxusheste, maaske 500 store Trækheste (1. Kl.) og ca. 1000 Omnibus- og lign. Heste, nogle faa Tusende Sporvognsheste af forskjellig Kaliber, et Par Tusende Droskeheste, 600 Føl og Resten mest Godtkjøbskram, dels lettere og mindre Heste, (Ackerperde) og dels større, uregelmæssige Heste. — Vor hjemlige Beholdning og vort eget Forbrug, der er større end Udførslen, kunne vi jo bedre bedømme; deraf er noget 1ste Kl., af allerbedste Sort, en Del brugbart, men det meste Affald, der ikke kan sælges med Fordel eller rettere uden Tab.

Er dette Billede nogenlunde svarende til Virkeligheden, synes der at maatte være en vid Mark for Forbedring, og det blev absolut en Gevinst, hvis vi f. Ex. kunde gjøre Droskehestene til Sporvognshestene og disse til Omnibusheste eller til 1ste Kl. Trækheste. Men denne Forandring medførte utvivlsomt en Forrykkelse af de nuværende Markedsforhold, Franskændene bleve jo saa lidt efter lidt borte, naar vi ikke fabrikerede Droskeheste. Og Følgen af Forandringen bliver naturligt den, at vi maatte søge at skaffe os nye Kunder, saaledes som vi have maattet gjøre med andre Produkter. Det er virkelig lidt naivt at tro, at Danmark er Hovedleverandøren paa Verdensmarkedet, og at der ikke er Brug dér for andre end de nævnte danske Typer. Navnlig synes vor Frygt for, at Verdensmarkedet skulde blive overfyldt med Trækheste, hvis vi f. Ex. naaede til at producere 1000 i Stedet for 500 Stkr. aarlig, ugrundet; thi Tyskerne, vore Hovedkunder, der jo selv kun i ringe Grad tillægge svære Heste, have i de senere Aar (fra 1880—90) indført et stedse stigende og udført et stadig aftagende Antal Heste, henholdsvis fra ca. 60—90,000 og fra ca. 19—9000, saaledes at Overskudsindførslen er stegen fra 35—75,000 Stkr. aarlig. Af det samlede Antal i 1890 havde Rusland leveret 24,000, Belgien 18,000, Danmark 14,000 og Frankrig 8,000. Det fejler næppe, at alle de belgiske, de allerfleste franske foruden adskillige Tusinde engelske Heste, altsaa henved 30,000 have været svære Heste, langt sværere end de allerfleste af vore. Disse Tal ere formodentlig beroligende for dem, der frygte Afsætning paa svære, danske Heste, naar vi fik saadanne. At der for Øjeblikket kun er faa Liebhaveere til saadanne, og at disse ikke komme højere op i Jylland end til Kolding-Horsens skyldes sikkert den bedrøvelige Kjendsgjerning: at længere nordpaa mangler den Vare i moden Tilstand. Imidlertid, mine Profetier ifjor sloge ikke an, de vakte endog en Del Opposition, og Stemningen i Jylland synes for Øjeblikket hos mange mærkværdig nok at være imod den virkelige Trækhest. Land-

mændene selv have endnu ikke følt Trang til sværere Arbejdsheste, de frygte nærmest kun de tunge, og Sporvognsdriften er bleven uforandret i Aarets Løb i Europa. Vi kunne jo ogsaa vente en Tid endnu, indtil Forholdene tvinge os til at gjøre Forandring og at opgive noget af det tilvante; men saa komme vi rigtignok bagefter igjen.

Hvad den sværere Hesteavl angaar, er der for de Egenes Vedkommende, hvor man ikke vakler mellem denne og den »lette«, meget lidt Forandring at notere. Uagtet der er en stor, fornemlig theoretisk Uoverensstemmelse til Stede hos det jydsk Publikum om Maalet for den jydsk Hesteavl i Fremtiden og da forresten ogsaa om Midlerne, mærkes det dog kun lidt i Praksis, thi paa Avlens nuværende Standpunkt kunne Principerne, som forfægtes, ikke altid fuldtud hævdes i Praksis, dertil er Uensartetheden for stor og det Gode for faatalligt. Vi se derfor ogsaa det anerkjendt paa en Dyrskueplads, som mundtlig fordømmes. Og Publikum tager ingen synderlig Forargelse deraf, thi det véd af Erfaring, at »Theori er et og Praksis noget helt andet«. Alle Jyder ville jo i Virkeligheden et Maal: en god, stor, stærk og værdifuld Trækhest, og det er kun, naar man møder Yderlighederne, at Uoverensstemmelsen kommer. Efterhaanden som Erfaringen bliver større gjennem Iagttagelser og Studier af det, der har været, komme Sindene nok lidt mere i Ro; for Tiden er nærmest kun Interessen vakt, medens virkelig Kjendskab mangler.

Paa Sjælland, hvor Forædlingen af Hestene er drevet videst, er Reaktionen derimod kommen temmelig voldsomt frem i Aarets Løb. Efter at man nemlig siden Udstillingen i Kjøbenhavn 1888 har faaet Øjnene op for Ønskeligheden af større og sværere Heste og derfor har krydset en Del med jydsk Heste, har man nu begyndt, ligesom forlængst i Skaane, at indføre svære, engelske Trækheste (Clydesdalere) til Blanding med det forhaandenværende jydsk og sværere sjællandske Hoppemateriale. Det er en svensk Forretningsmand, bosiddende i Eng-

land, Importør i flere Aar af engelske Heste og Kreaturer til Sverig, som har begyndt at spekulere i os, idet han i Foraaret sendte nogle Hingste hertil, hvoraf én blev solgt til en Forening i Holbæk Amt, og i Efteraaret kom med en hel Sending af Avlsdyr, mest unge af begge Kjøen og det baade svære og lette. De svære fandt forholdsvis god Afsætning, idet over Halvdelen blev solgt til større Landmænd paa Øerne, mest paa Sjælland, medens de lette (Cleveland-bays) forbleve usolgte, endskjønt man skulde have antaget, at netop Halvblodsheste vilde have fundet Kjøbere paa Sjælland. Kvaliteten var efter Omstændighederne meget ordentlig, og Priserne paa de solgte Plage formodentlig tilfredsstillende, endskjønt de efter vore Begreber vare lave, fra 1000—2500 Kr. for 2¹/₂ Aars Hingstplage. Men den stærkt indskrænkede Afsætning af Avlsdyr til Amerika i Forbindelse med de trykkede Tider og den daarlige Høst har i England trykket Prisen meget lavt paa alt det, der ikke er 1ste Kl. Og denne Slags kommer naturligvis ikke hertil paa slig Vis. Hvorvidt denne Spredning af en Del »Karreheste« vil faa nogen synderlig Betydning for vor Hesteavl er ikke godt at have nogen Mening om. Men et vise Kjøbene: at man paa de store Gaarde begynder at føle Trang til sværere Arbejdsheste end dem, man hidtil har havt. Det maatte vist anses for heldigt, om Clydesdale-Blodet ikke kom altfor stærkt ud blandt de mindre Opdrættere, der have de »lette« Hopper. Bønderne føle næppe endnu nogen stor Trang til stærkere Brugsheste, de have det jo ogsaa rigeligt med Hestekraft, og den personlige Tilbøjelighed for gode Kjøreheste opvejer vistnok de fleste Steder den mulige Fordel ved at have bedre Arbejdsheste. Anderledes paa Herregaardene, hvor Liebhaberiet kun spiller en Rolle ligeoverfor Luxushestene, medens der ses mere forretningsmæssigt paa Arbejdskraften.

Indførelse af en god, svær engelsk Hingst til Randers-Egnen, hvilket stod paa Dagsordenen for et Par Aar siden, blev opgivet, saa Jylland for Tiden i det væsentlige maa

kaldes »rent Land«. Og det vilde jo unægtelig ogsaa se løjerligt ud paa en Tid, da der tilsyneladende er en Del Stemning mod de svære, jydsk Heste, at krydse med fremmede, endnu sværere og grovere.

Forøvrigt synes den svære (jydske) Avl i god og stadig Fremgang paa alle Omraader. Forstaaelsen bliver trods den antydede Uenighed stadig bedre om, hvad man maa undgaa i Avlen, (lette »Jyder!«), ligesom Kritiken bliver mere og mere vaagen og højroestet, hvortil de mange Skuer, Kaaringerne og Stambogsførelsen bidrage. Der er en yngre Slægt af intelligente Bønder med levende Interesse og en Del theoretisk Viden under Fremmarsch, som langt overgaa de tidligere rent praktiske Dygtigheder som ledende Kræfter, og det slaar næppe fejl, at de ogsaa ville komme til at indtage den Stilling til vor Hesteavl, som de synes at egne sig til. Vi ere paa dette Omraade som paa flere i en Overgangstilstand, det overlevede »faderlige Regimente« og Selvstyret brydes stærkt her, og intet Steds er vel dette heller mere berettiget — naar Opdrætterne faa tilstrækkelig Intelligents til at være ledende — end i Landhesteavlen.

Den lette Hesteavl, der jo næsten udelukkende har hjemme paa Sjælland og Bornholm er derimod endnu ikke falden ret i Lave. Der er Gjæring og Kamp stadigvæk indenfor denne Lejr, maaske for Øjeblikket stærkere end nogensinde. Thi medens der for nogle Aar siden kun var et raadende Parti, — der havde paa sin Fane den »stedvante«, o: paa Sjælland fødte, Hest, som tænktes omdannet til en lettere Arbejdshest i Lighed med de snart uddøde »lette Jyder«, men forresten i Praksis holdt paa den lettere Kjørehestetype af temmelig forædlet Blod og Præg — og et Oppositionsparti, der holdt paa den virkelige Blodshest, men hvis Vaaben kun var Pennen, saa har dette nu helt taget Têten og tilsyneladende lamslaet det andet ved sin Handlekraft. Det synes for Øjeblikket ogsaa at have de bedste Chancer, saameget mere, som det støttes direkte af de tvende Hingsteskueformænd for Sjælland og Bornholm.

Naar sliq Revolution har kunnet iværksættes, er det selvfølgelig, fordi der har manglet Fasthed i den hidtidige Ledelse. Som jeg tidligere har antydnet, blev Partiet, for at synes stort, i Virkeligheden svagt; det gik nemlig ud fra den Fejlslutning, at ligesom den jyske Hest nu var bleven raadende i Jylland, skulde den »sjællandske Hest« gjøres til en specifik sjællandsk Race efter Frederiksborg-Hestens Model. Man vilde efter den sjællandske Stambogs Mønster, der rummer Fuldblod, Halvblod af alle Grader og Sammensætninger samt »Jyder« lade alt gaa op i en højere Enhed: den stedvante Hest, hvilket blev et noget rummeligt Avlsformaal, i Stedet for at man skulde have opgivet alle Illusioner og nøjedes med at udsondre »Frederiksborg-Hesten« som det specifik sjællandske »Slag« med egen Stambog. Det var jo dog det ikke udtalte Formaal. Som Sagerne nu staa, kan ogsaa Standpunktet blive vanskeligt nok at holde for de ledende Kræfter, hvoraf enkelte tilmed synes tilbøjelige til at forlade det hidtilværende Ideal og at lade Opdrætterne og de »stedvante« Heste om, hvorvidt de kunne bestaa i Kampen mod det indtrængende fremmede. Det er jo ikke første Gang, at vi have kjendt en Invasion, uden at det hjemlige, nationale, derfor er gaaet helt til Grunde, og Opdrætternes Sejghed og sunde Sands vil vel ogsaa tilsidst holde paa de Stumper, der due, hvis ikke det fremmede viser sig — mod Sædvane — alt vort eget afgjort overlegent. Men sikkert er det, at det ny frister, og at enhver Forandring, der ikke er en absolut Forbedring, i Reglen hæmmer paabegyndte Foranstaltninger, der ere ved at komme godt i Gang.

Som bekjendt er der hele Verden over — udgaaende fra England — en Tendents oppe for igjennem »Renavl« af det nogenlunde ensartede at danne Racer eller Slag til forskjellig Brug. Og Midlet dertil er Dannelsen af Foreninger, der udgive Stambøger over de bedste og mest typiske Dyr. Der er saaledes i de seneste Aar udkommen Stambøger over forskjellige Halvblodstyper baade i England, Frankrig og Tyskland. Da nu vor »Frederiksborghest« i Virkeligheden er

en Hestetype, som vi have været Aarhundreder om at skabe, og som i sine bedre Exemplarer nogenlunde tilfredsstillende Markedets Fordringer til den moderne, lette Kjørehest, synes det at ligge nær at søge at bevare den. Hvad »rent Blod« og Ensartethed angaar, staar den i alt Fald ikke meget tilbage for den engelske »Hackney« — Modehesten for Tiden —, som den ligner saa meget. Det er vistnok paa Tide at raabe »Vagt i Gevær« og navnlig at sætte Haabet til den Institution, der hidtil har taget sig af den nationale, lette Hesteavl paa Sjælland: De samvirkende sjællandske Landboforeninger, der have ofret ikke ubetydelige Midler paa Hesteavl og have faaet sin egen statslønnede Konsulent, netop for at udvikle den sjællandske Hest gennem Renavl.

Den projekterede forædlede Hesteavl, der i Aarets Løb tilsyneladende har taget Luven fra vor hjemlige, lette Hesteavl er en Affødning af den tyske Remonteavl i Østprøjsen, der har frembragt saa glimrende Resultater dér. Og Maalet, vi tilsigte dermed, maa fornuftigvis ligesom i Tyskland blive at forsyne Hæren med brugelige Remonter. Statshingsteskueformændenes Udtalelse i »Beretningen om Statsdyrskuekommissionens Virksomhed i 1889« om, at Sjælland i »Frederiksborg-Hesten« havde godt og tilstrækkeligt Materiale til vor Hærs Forsyning med Remonter synes efter de nu foretagne Skridt ikke at slaa til eller at have vundet Militærets Samstemning, thi det er jo først og fremmest Krigsbestyrelsen, der har sat sig i Spidsen for en Forandring efter tysk Mønster i den lette Hesteavl, idet der for Statens Regning i Østprøjsen er kjøbt 4 Hingste til Udstationering paa Bornholm og Sjælland. Vi ere altsaa nu inde paa den sikreste Vej til Fabrikation af Nutids-Remonter, nemlig et Landstutteri (Hingstedepot), mere eller mindre under Militærets Ledelse. Vi maa jo huske paa, at dette skal bruge og købe Produkterne, saa det ikke godt kan staa som Tilskuer, aldeles udenfor hele Sagen. Og at det er Militæret i Prøjsen,

som for største Delen har Æren for den østprøjsiske Hest, er utvivlsomt. Skal der i den lette Hesteavlske en varig Forandring, maa det ske ved en fast og konsekvent Ledelse, med mindre den falder sammen med Befolkningens Tilbøjelighed eller viser sig særlig fordelagtig; øjeblikkelige Forandringer kunne jo ske efter Enkeltmands Ønske eller er rent forbigaaende Stemning, men Resultatet deraf kjende vi desværre saa godt. Den lette Hesteavls Historie er jo til Dels en Kæde af Forandringer, der mest have vist sig utilfredsstillende, og dette ny Forsøg med en ny »Race«, bliver det sikkert ogsaa, hvis den rette Mand til at bære Sagen oppe, naar Haabet begynder at svingte, ikke fører Tøjlerne.

Det forlyder, at et Par af Statens Hingste skulle udstationeres i Frederiksborg Amt, netop »Frederiksborg-Hestens« Vugge, og at Frederiksborg Amts Hesteavlsforening har antaget dem til Hovedbeskelere for de kaarede (bedste) Frederiksborg-Hopper. I det Hele taget bliver der altsaa sørget for — ligesom i sin Tid Tilfældet var med Landstodhingstene af »Yorkshire-Race« —, at de kun komme til at bedække udvalgte Hopper, hvorved de jo kunne gjøre Landhesteavlen hurtig Gavn eller stor Skade (som Yorkshirehingstene). Det nytter ikke at nægte, at der er vist Energi og Dygtighed ved at iværksætte denne Sag, der kan blive Begyndelsen til en Revolution i vor lette Hesteavl, blot Programmet ikke ved sikkert indtræffende Skuffelser bliver forandret! — Foruden Hingstedepotet har Krigsbestyrelsen paa en Maade et lille Stutteri paa Fyen hos Baron Reedtz-Thott paa Biskopstorp; idet den overlader Baronen et vist Antal Remonter til Avlsformaal, mod at han fører dem til ædle Hingste. Afkommet, der egner sig til Hærens Brug, skal nok saa afkjøbes ham i 3-Aars Alderen. De officielle Udtalelser om Foretagendet ere rosende.

Vi se her altsaa Begyndelsen til en Foranstaltning, der er fundet nødvendig i alle store Militærstater for at være uafhængig af Udlandet med Hensyn til Heste til

Militærbrug, og hvis vort Forsøg lykkes, er det klart, at vi inden mange Aar ogsaa ere inde paa den prøvede Vej til Remontefabrikation: Hingstedepoter, Statskaaring af private Hingste og Remontedepoter. For at undgaa Gjentakelser tillader jeg mig at henvise til mine Udtalelser om Sagen i Aarsberetningen for 1891 her i Tidsskriftet.

Men foruden hvad der saaledes er gjort af Staten i Aarets Løb, have Vennerne af den ædle Hest paa Sjælland, fornemlig Aristokratiet og Godsejerne, sluttet sig sammen i en Forening for rationel Halvblodsavl med det Formaal: gennem Indkjøb af Avlsmateriale, Hopper saavel som Hingste at oparbejde en god, forædlet, hjemlig Halvblods-Hestebestand. Efter forskjellige Overvejelser besluttede Foreningen sig til »Østprøjsere«, af hvilke der allerede er indkjøbt 3 Hingstplage, der anses for meget gode, foruden at der i England er købt en stor Fuldblodshingst til 30,000 Kr. Foretagendet er saaledes startet som det er Landets Stormænd og Hestevenner værdigt, og det er sikkert, at, naar Medlemmerne faa Følelsen af, at deres Stands Stilling til Hesteavlens herhjemme væsentlig afhænger af, hvordan denne Sag gaar, vil der med de Betingelser, vor Godsejerstand har for ædel Hesteavl, nemlig Interesse og de fornødne Penge, tillige kunne ventes hurtige og gode Resultater. Det var muligvis lidt uforklarligt for adskillige, hvis Formaalet ikke alene er Udviklingen af Ride- men ogsaa af moderne Kjøreheste, at Valget endelig faldt paa det østprøjsiske Remontemateriale, som nok oprindelig var forkastet som for fint og »lavtgaende«, især naar man ser hen til, at Hensigten var at forbedre den »stedvante« Hest i Størrelse og Masse og ikke at forringe den som Kjørehest, hvis bedste Egenskaber netop er den gode Rejsning og høje Gang. Men formodentlig har man truffet det, man søgte, hos de købte Hingste. Og det maa siges at være ret heldigt, at man har kunnet holde sig til samme Slags som

Krigsministeriet, da der ellers kom altfor megen Forstyrrelse i den sjællandske lette Hesteavl.

Resultatet af Aarets Anstrengelser bliver altsaa: at der til Landet er indført 1 kostbar Fuldblodshingst og 7 ud-søgte Halvblodshingste. Naar de blive fuldt tjenstdygtige om et Par Aar, kunne de bedække 800 Hopper, men saa mange gode lette findes der ikke, selv om alle For-enings- og private Hingste lod være at bedække. Nogen lukrativ Forretning bliver dette Hingstehold derfor næppe, men Staten og Godsejerne have jo ogsaa Raad til at bringe Ofre for en Sag, der ligger dem paa Sinde. Og Optrætterne kunne jo kun glæde sig ved at faa billig Lejlighed til at benytte gode, ædle Hingste, hvis de synes om det.

Om Dyrskuerne er der kun lidt at melde, idet Aarets Hovedbegivenhed — Landmandsmødet i Randers — glippede, og der har ikke været afholdt noget større Fælles-skue. De almindelige Hingste- og Dyrskuer have ikke frembudt særlig Interesse, de tiltage næsen overalt i Be-tydning, Kvalitet og Kvantitet; men fra Aar til Aar er der jo ikke større Forandringer at melde.

Hesteavlsforeningerne udvikle sig jævnt og sundt. Deres Antal er nu over 100 i Jylland. Hovedbegivenheden paa dette Felt var Vedtagelsen af Tillæget til Husdyrloven, hvorved Tilskudet til Hesteavlsforeningerne sattes til 40,000 Kr. og fremtidig alene ydes til Anskaffelse af Hingste, til hvilke der vil kunne faas som hidtil: Halvdelen af Kjøbesummen, men fordelt paa 8 Aar, dog ikke udover 500 Kr. aarlig. Desuden paabyder Loven kontrolleret Hoppekaaring i Foreningerne, men Ministeren frafaldt sit oprindelige Krav paa at udnævne et af Kaaringsmedlemmerne. Nogen væsentlig Forandring i de jyske Hesteavlsforeningers Virkemaade vil Loven næppe fremkalde, da den nærmest er bygget paa disses Vedtægter; men paa Fyen og Lolland-Falster, hvor de fleste Foreninger vare Interessentskaber, der ejede Hingstene, har Loven fremtvunget en Forandring, saaledes at Hingsteforeningerne

have maattet omdannes til Hesteavlsforeninger. I det Hele taget er der paa Fyen sket en fuldstændig Tilnærmelse til den jydsk Fremgangsmaade. Paa Sjælland og Lolland er der i Aarets Løb dannet enkelte mindre Foreninger, der selv eje Hingste, ligesom Tilfældet er i Jylland. »Samvirkende jydsk Hesteavlsforeninger«, der nu omfatte de allerfleste jydsk Foreninger, har i det sidste Aarstid havt sin Opmærksomhed særlig henvendt paa den mangelfulde Mønstring, og i Aarets Løb er der af nye Foranstaltninger foretaget Ansættelse af en Vandrelærer i Mønstring af Heste. Lige forud for Landmandsmødet, hvor »Samv. j. Hesteavlsforeninger« udsætte store Præmier (højeste 80 Kr.) for god Mønstring af Hingste paa Skuet, vil kyndig Vejledning ventelig blive benyttet, som den fortjener.

Stambogsførelsen er fortsat i Aarets Løb, der er udkommen et Hefte over fyenske Hingste og et med bornholmske Hopper; hvorimod 2det Hefte Hopper og 5te Hefte Hingste af den jydsk Stambog først kommer 1894. Den sjællandske Stambog er under Omdannelse. I Maribo Amt er der vedtaget Udgivelsen af en Heste-Stambog, som jeg har paataget mig at udarbejde.

Statsdyrskuekommissionens daværende Formand forelagde det Forslag til Vedtagelse ved de forskellige Landbo-Delegeretmøder, at Stambogsførelsen skulde gaa over til Staten, for at faa Enhed i Arbejdet over hele Landet samt større Garanti for Stambogens Paalidelighed. Centralisation af Ledelsen i Landbruget ligger ikke i Luften for Tiden, og Trangen til den attraaede Forandring var i alt Fald ikke til Stede for de svære Hestes Vedkommende, da den jydsk Stambog jo allerede omfatter alle gode, jydsk Hingste Landet over, og jeg i Henhold til min Instrux er forpligtet til at føre en eventuel Stats-Stambog over svære Heste. Men da jeg har skabt Stambogsførelsen i sin nuværende Skikkelse over Heste, ikke alene i Jylland, men paa Fyen, Bornholm, (nu ogsaa Lolland-Falster) og jeg stadig fører Hovedstambogen (den

jydske) vilde der ikke godt kunne ske nogen Forandring med Hensyn til Garanti for Paalidelighed. Publikum er jo desuden bedst istand til at kontrollere Stambogsførelsen gennem de offentliggjorte Hefter. Jyderne, der ere videst med Hensyn til Stambogsførelsen, som de med lidt Stats-hjælp have Ære og Fornøjelse af at have startet og fortsat, afslog ogsaa Anmodningen om Forandring, og dermed maa Stats-Stambogsførelsen vistnok anses for et noget fjernt Fremtidsspørgsmaal.

Personlige Forhold spille altid en vis Rolle i Ledelsen af Hesteavl, og ethvert Personskifte kan for Tiden gjøre Regning paa Publikums Interesse. Efter nogen Tids Svaghed, hvilken dog først i Aar hindrede ham i at røgte Dommerhvervet ved Hingsteskuerne, døde i Efter-aaret Formanden for Hingsteskuekommissionen i Viborg og Thisted Amter, H. P. Christensen af Frammerslevgaard i Salling. Hans praktiske Dygtighed, Upartiskhed og stille, rolige Optræden gjorde ham meget agtet og anerkjendt. Han var den første Bonde, der har været Formand i nogen Hingsteskuekommission, og han var saaledes en Protest mod den gængse Opfattelse: at ingen Bonde skulde kunne findes tilstrækkelig kvalificeret til at beklæde denne vigtige Post.

En langt betydningsfuldere Personforandring skete ved Aarets Udløb, idet Hs. Excell. Lehns greve Danneskjold-Samsøe afgik som Statsdyrskuekommissionens Formand, hvilken Stilling han har beklædt i 3—4 Aar, efter Hs. Excell. Lehns greve Holstein-Holsteinborg. I Henhold til Traditionen betragtes denne Formandspost i visse Maader som den højeste Autoritetsstilling i Husdyravlen, og det gjælder derfor om, at den beklædes af en fremragende dygtig Mand. Hs. Excell.'s mangeaarige Stilling som Præsident i Landhusholdningsselskabet foruden hans omfattende Virksomhed som Leder paa forskjellige andre praktiske Omraader gjorde ham selvfølgelig ogsaa kvalificeret hertil, hvorfor hans Trækken sig tilbage fra Landbrugets Æresposter maa beklages. Heldigvis havde Statsdyrskuekommissionen inden-

for sin Midte i Lehnsgreve Holstein-Holsteinborg den Mand, hvem mange hilse med Glæde og Forhaabning som Hs. Excell.s Afløser. Kommissionens energiske Sekretær vedbliver jo at fungere, saa Personskiftet dog næppe vil mærkes udadtil.

Med den daarlige Høst, de lave Kornpriser og den fortvivlede økonomiske Situation, Landbruget er i, er Foder-spørgsmaalet for Hestenes Vedkommende blevet brændende, idet Havren nu er den dyreste Kornsort. Man har hidtil overalt holdt fast ved den nedarvede Tro paa, at den tillige var det bedste Hestefoder; men om denne Opfattelse støtter sig paa sammenlignende Fodringsforsøg er vel tvivlsomt, snarere er den bygget paa den Kjendsgjerning at Havren fra Fortiden er bleven det gængse Hestefoder, fordi den har været billigere end Brødkornet.

I de senere Aar har man — først i de store Omnibus- og Sporvejsselskabers Stalde i Udlandet — begyndt at experimentere for at finde billigere Surrogater, og Landbruget her har ogsaa i adskillige Aar til Heste anvendt Majs, Kager, Rug og iaar tillige Hvede samt Sortehavsbyg, alt efter de vexlende Priser paa de forskellige Fodermidler. Det maa beklages, at et saa uhyre økonomisk Felt, som Fodringen af Heste er, ikke hidtil har været Gjenstand for omfattende og nøjagtige Forsøg, saa det bestemt kan paapeges, hvilket Forhold, der er mellem de forskellige Kornsorter som Hestefoder. Dog saameget synes at fremgaa af de anstillede Forsøg, at man hidtil har overvurderet Havrens Næringsværdi og Betydning som Foder for Arbejdshesten ligesom i det hele de kvælstofrige Fødemidler. Det er saa langtfra, at Melstoffet, som tidligere antaget, næsten er værdiløst som Kraftfodermiddel for Hesten, at det endog maa regnes for det væsentligste, medens Æggehvidthestofferne kunne indskrænkes til et hidtil uanet Minimum. Derfor bliver netop de Kornsorter, der fornemlig anvendes i Bryggerier og Brænderier for deres Melstofindhold ogsaa noget nær det kraftigste Hestefoder, nemlig Majs og Byg. Man begynder altsaa at for-

staa, at gammel Praksis har regnet »støbt« Byg som et særligt Kraftfodermiddel.

Handel. Omsætningen af Hingste har som sædvanlig blot fundet Sted indenfor Landets Grænser, dog med Undtagelse af de fremmede Heste, der ere komne hertil fra England og Østprøjsen. Det er kun Avlsforeninger, der ere optraadte som Kjøbere af de bedre Hingste, og da fornemlig jyske, af hvilke der er omsat ca. 20. Blandt disse er der 4—5 Stkr. 1ste Kl. Hingste, Resten er 2den Kl. eller endnu ringere Vare. Enkelte af dem have havt Fejl som Hanetrin og Krybbebiden, hvorfor Handelen er gaaet tilbage eller har ført til Proces, noget, som der heldigvis sjældnen er Anledning til. Der er i Løbet af en Del Aar afsat 20—25 Hingste aarlig, hvoraf nogle faa af 1ste Kl., og mere kunne vi heller ikke gjøre Regning paa i den nærmeste Fremtid. Med Nutidens høje Hingstepriser indbringer Salget ca. 150,000 Kr. eller 130,000 Kr. over de samme Dyrs Handelsværdi som Vallaker; men i Virkeligheden har Opklækningen af disse Hingste kostet Sælgeren yderligere ikke ubetydeligt udover Omkostningerne ved Opdrætningen af Vallaker, saa der maaske næppe er over 100,000 Kr. tjent paa hele Hingstesalget i Jylland. Med saa lille en Nettofortjeneste er man altsaa i Stand til at fremkalde »Guldfeber« hos hele den ellers rolige og nøgterne jyske Landbostand. Naar man opgjør Regnestykket, hvilket Tab de mange (Hundreder) af forfejlede Hingste bringe ved Extrapleje, Tids- og Pengespild for Ejeren og endelig ved Føringelsen i Handelsværdi af Hingstvallaken i Sammenligning med den rigtige Vallak, vejer det hele vist omtrent op med ovennævnte Fortjeneste, saa Fordelen ved den høje Hingstepris især maa søges i den Interesse for at frembringe det bedste, som den unægtelig har fremmet. Prisen paa solgte Hingste har for en 3-Aaring, solgt til Lemvig-Egnen, været 10,000 Kr. foruden en Del »paa Vilkaar«; ellers har Prisen varieret fra ca. 6—8000 Kr. Der er i Aarets Løb ingen 2-Aars Plage solgt til Foreninger. Kjøberne ere blevne

ængstelige for de pur unge Hingste. Der har heller ikke været megen Spekulation i Føl eller Plage til svimlende Priser. Handelen med Hoppemateriale er næsten indstillet, og Prisen er derfor temmelig ordinær, meget nær ved Markedsprisen. Der blev dog forgjæves budt 1600 Kr. for en 2-Aars Hoppeplag, der tog 1ste Præmie ved »Samvirkende jydsk Hesteavlsforeningers« Skue i Vejle. Til Lolland er der gaaet en Del gode Hopper til 6—800 Kr., enkeltvis derover. Man har ogsaa der kjøbt Hingste, saa det synes, som om der skal tages alvorlig fat paa den jydsk Hesteavl, samtidig med at der er bleven mere Stilstand paa Fyen. Opkjøbene af gode Hoppeføl synes næsten indstillede, siden Statstilskudet ophørte, dog blive Fyenboerne ved. Prisen paa de faa, der ere solgte, nærme sig den tidligere betalte.

Markedet for Handelsheste har, som anført, været daarligt og Priserne dalende i Aarets Løb. 1ste Kl. fede Heste have kostet 8—900 Kr., enkeltvis derover. Omnibusheste op imod samme Pris. Store Sporvognshest 6—800, mindre dito 5—600 Kr., og Droskeheste først paa Vinteren 4—450 Kr., i Efteraaret kun ca. 350 Kr. Gode, magre Plage og unge Heste vare forholdsvis dyrere end de fede i det tidlige Foraar. Følhandelen i Efteraaret har været simpel paa Grund af Foderknapheden i Forbindelse med de vigende Konjunkturer; der kunde saaledes faas meget gode Handelsføl for 150—200 Kr. og tarveligere for 100 Kr. eller derunder. Simplere Plage vare ogsaa meget billige, 2—300 Kr. i Efteraaret.
